

[Lytt](#)

Mangfold i høyere utdanning

Last ned side (PDF)

Legg til i mine artikler

Av: Elinor Olaussen | Opprettet: 07 mars 2014 | Sist endret: 12 september 2017

Mangfold

Ved første øyekast kan studentmassen se ganske lik ut. Ser man litt mer nøye etter, vil man se stor variasjon i studentenes alder, nasjonaliteter, religioner og funksjonsnedsettelse. Blir man enda bedre kjent med de lærer man at de også har ulike læringsstiler, utfordringer, behov og preferanser. Hva er egentlig mangfold i høyere utdanning og hvordan kan vi best mulig møte disse forskjellene i studentmassen i dag?

Denne artikkelen inneholder:

- [Et usynlig mangfold](#)
- [Et funksjonelt mangfold](#)
- [Relasjonell forståelse av funksjonsnedsettelse](#)
- [Mangfold som norm - ulikhet som resultat](#)
- [Universell utforming som en strategi for kvalitetssikring](#)

Det er knyttet mange misforståelser til begrepene «mangfold» og «nedsatt funksjonsevne». En utbredt forståelse er at mangfold bare er forbundet med

etnisitet, kultur og kjønn, og at det i liten grad inkluderer mennesker med nedsatt funksjonsevne. Det er viktig å huske på at det også er et stort mangfold innen begrepet funksjonsnedsettelse både med tanke på type funksjonsnedsettelse og variasjoner innenfor de forskjellige gruppene som funksjonsnedsettelse gjerne deles inn i. En person med hørselnedsettelse kan ha helt andre utfordringer og behov enn en annen person med samme type nedsettelse.

Et usynlig mangfold

Mange som arbeider i høyere utdanning, enten det er som faglærer, administrativ ansatt eller støttesystemer kan få et inntrykk av at det ikke er så mange som har nedsatt funksjonsevne ved deres respektive studieprogram eller lærestedet for øvrig. For utenpå ser de fleste studenter helt like ut. Likevel viser en læringsmiljøundersøkelse gjort av Universell i 2012 at 1/3 av studentene rapporterer å ha en form for nedsatt funksjonsevne. 15 % opplyser at disse vanskene går utover studier. En av bakgrunnene til dette er at funksjonsnedsettelse ofte begrenses til synlige og fysiske vansker og gjerne de som har utfordringer knyttet til bevegelse. Det er viktig å erkjenne at det også inkluderer personer som har kognitive vansker, så vel som psykiske. Det kan være studenter som har vansker med hørsel, vansker som følge av synsnedsettelse, eller utfordringer knyttet til lese – og skrivning, og mange har kombinasjoner av flere vansker. Disse misforståelsene gir gode eksempler på at mangfoldet innen funksjonsnedsettelse alltid er der, selv om det ikke alltid er like synlig. Mange studenter frykt for åpenhet om egne vansker grunnet stigmatisering og lite kunnskap om funksjonsnedsettelse i omgivelsene bidrar også til at de utfordringene disse studentene har forblir «usynlige» i høyere utdanning.

Et funksjonelt mangfold

Begrepet «nedsatt funksjonsevne» er forholdsvis en etablert betegnelse i dagens diskurs. Likevel er det lett å få negative assosiasjoner til denne betegnelsen, da ordet «nedsatt» kan oppfattes som et avvik fra noe som omtales som et normalt funksjonsnivå. Slik kan studenter med nedsatt funksjonsevne allerede her oppfattes som mindre skikket enn andre til å ta høyere utdanning. På samme måte som bak overgangen fra «funksjonshemmet» til «nedsatt funksjonsevne» ligger det nok et ønske om fokusendring når man nå argumenterer for å introdusere mangfoldsbegrepet. Man ønsker å gå enda et skritt videre, og gjøre dette ved å

bytte ut nedsatt funksjonsevne med det vi oversatt fra engelsk kan kalle «funksjonelt mangfold». Termen har i liten eller ingen grad blitt brukt på norsk, men internasjonalt, spesielt i de engelskspråklige landene har termen fått stor oppmerksomhet. Det er ønskelig å fjerne stigmatisering og negative elementer i språket til fordel for mer konstruktive og løsningsorienterte termer. Kanskje vil dette også skinne gjennom i arbeid med studenter som har ulike former for funksjonsnedsettelse?

Relasjonell forståelse av funksjonsnedsettelse

Et historisk tilbakeblikk forteller oss at vi har gått fra en medisinsk forståelse av funksjonsnedsettelse via en sosial forståelse til en relasjonell forståelsesmodell. I den medisinske modellen lå funksjonshemmingen hos individet og måtte behandles der. Individet ble da hjulpet til å bli «frisk» eller «bedre», og mer lik en normaltilstand. I den sosiale modellen forstod vi funksjonsnedsettelse utelukkende som omgivelsenes ansvar. Her ville måten vi fysisk og sosialt utformet samfunnet på føre til en funksjonsnedsettelse hos individet. Ved denne forståelsesmodellen har man først en funksjonsnedsettelse når betingelser i omgivelsene fører til at man får det. I stedet for å hjelpe et individ med å tilpasse seg omgivelsene, kan man også tilpasse omgivelsene slik at de passer individene, universelt. I dagens samfunn har vi imidlertid kommet til en relasjonell forståelsesramme som forklarer at funksjonsnedsettelsen oppstår når det er et gap mellom betingelser i omgivelsene og egenskaper hos individet. Her åpnes det opp for at vi må forstå funksjonsnedsettelse som kontekstuell, og det er denne forståelsesrammen som må ligge til grunn når det er snakk om utforming av læringsmiljøet og tilrettelegging av studiet for studenter med nedsatt funksjonsevne i høyere utdanning. Ansvaret for inkludering av alle er todelt. Det ligger både i omgivelsene, hva høyere utdanning som organisasjon kan gjøre for å inkludere alle, men det er også avhengig av at den enkelte student tar ansvar for egen læring.

Mangfold som norm - ulikhet som resultat

Et mangfold innebærer at vi er forskjellige. I praksis innebærer det at vi ikke har de samme styrker og svakhetene. Vi har ulike utgangspunkt, funksjonsnivå og preferanser, noe som kommer spesielt til uttrykk i prestasjonskulturen i høyere utdanning. Individuelle særordninger kan av noen bli sett på som urettferdige. «Hvorfor skal noen kunne fremstille sin kunnskap muntlig hvis alle andre må gjøre

det skriftlig?»), kan man argumentere. I noen sammenhenger har studentene såpass ulikt utgangspunkt at det mest rettferdige vil være å møte de ulikt.

En risiko med standarder er å skjære alle over en kam. Dessuten er det alltid en viss fare at man kun tilfredsstiller et visst minstemål. Mange av standardene som gjelder universitets- og høyskolesektoren i dag, som felles grads- og poengsystem og felles kvalifikasjonsrammeverk, ble innført under Kvalitetsreformen. En av kjennetegnene ved reformen var også at institusjonene fikk en del handlingsrom til selv å navigere og tilpasse seg innenfor sentralt gitte standarder, som ved universitets- og høyskoleloven §4-3. Institusjonene bør i dag bruke dette handlingsrommet til å la standardene jobbe for mangfoldet og ikke imot. I tilretteleggingsøyemed vil det si å jobbe med standarder i organisasjonen og ikke i individene. Konseptet universell utforming er en slik standard, ment å gjøre en organisasjon mer rigget for mangfold. Samtidig må vi huske på at der universelle løsninger ikke er tilstrekkelige, må vi finne gode individuelle løsninger.

Universell utforming som en strategi for kvalitetssikring

Utdanningsinstitusjonen må arbeide helhetlig med universell utforming og individuell tilrettelegging, i alle avdelinger og nivå i organisasjonen. Når hele organisasjonen erkjenner at de har et ansvar og påvirkning i dette arbeidet er det lettere å samarbeide for gode resultater og løsninger. Når man jobber forebyggende og proaktivt med tilgang til høyere utdanning, herunder fysiske læringsomgivelser, IKT, undervisning og læring, samt støttesystemer, vil man gjøre utdanningsinstitusjonen mer attraktiv for alle studenter, og man vil redusere ressursbruk og behovet for sær løsninger.

Ved alle høyere utdanningsinstitusjoner er det nedsatt et læringsmiljøutvalg som kan spille en aktiv rolle når nye rutiner skal på plass. Dette er et organ som kan sikre at rutiner og standardiserte løsninger ikke virker ekskluderende for noen. Alle institusjoner er også pålagt å ha en handlingsplan for et universelt utformet læringsmiljø. Dette er dokumenter som ofte har et mer overordnet perspektiv i form av prinsipper og føringer for det konkrete arbeidet, men som ofte også inneholder helt konkrete tiltak man ønsker å få satt i verk. Dette er også dokumenter som kan være retningsgivende, og som kan benyttes i å få flere enheter interessert i og engasjert i dette arbeidet.

Ressurser

Vil du lese mer om Mangfoldsbegrepet i høyere utdanning, kan du lese Jo Ese sin rapport som er lagt ved i PDF-format nedenfor.

[Jo Ese: Mangfold i læringsmiljø](#)

VUU er utarbeidet av

universell*

Redaktør: Universell* v/Kjetil Knarlag NTNU
Tlf.: +47 73 55 06 80, Mobil: +47 977 100 21
Kontakt Universell*: kontakt@universell.no

[Logg inn](#)

CMS : Webdesign : Bennett